

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในโลกยุคใหม่

Developing Community Learning Resources in the Modern World

กมลทิพย์ ศิริสวัสดิ์* และ สุมิตร สุวรรณ

Kamolthip Sirisawat and Sumit Suwan*

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จ. นครปฐม 73140

Educational Administration, Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University,

Kamphaeng Saen Campus, Nakhon Pathom 73140, Thailand

*Corresponding author: E-mail: kamolthip.si@ku.th

(Received: March 20, 2024; Revised: June 13, 2024; Accepted: July 7, 2024)

Abstract: This article aims to present ideas for developing community learning centers in the modern era, which are crucial for helping learners adapt to rapid changes in today's world. Modern learning centers integrate both physical and online spaces, and developing these centers and learning networks is essential for supporting lifelong learning in communities. Flexible learning management and activities tailored to learners' needs are key. The proposed guidelines for developing learning centers are summarized as follows: 1) Understand the process of developing learning centers. 2) Study the social capital and potential of local communities. 3) Select sites for learning centers. 4) Define development strategies for learning centers with participation from community leaders. 5) Implement the development of learning centers according to the established strategies. 6) Coordinate with individuals, organizations, or network partners to support and enhance the learning centers based on their potential and readiness. 7) Evaluate the outcomes of the community learning center development.

Keywords: Community learning resources, self-learning, modern world

บทคัดย่อ: บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในโลกยุคใหม่ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในยุคปัจจุบัน หากพิจารณาแหล่งเรียนรู้ในยุคใหม่นี้จะเป็นการผสมผสานการใช้พื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ออนไลน์ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชน การจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สรุปได้ดังนี้ 1) สร้างความเข้าใจในการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 2) ศึกษาข้อมูลทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น 3) คัดเลือกหรือกำหนดแหล่งเรียนรู้ 4) กำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมจากแกนนำ 5) ดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวทางที่กำหนด 6) ประสานบุคคล หน่วยงานหรือภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ตามศักยภาพและความพร้อม และ 7) ประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

คำสำคัญ: แหล่งเรียนรู้ของชุมชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง โลกยุคใหม่

คำนำ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลกยุคใหม่หรือยุคดิจิทัลส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อพฤติกรรมในการใช้ชีวิตของมนุษย์ เช่นเดียวกับการเรียนรู้ในโลกยุคนี้ได้

พัฒนาไปอย่างมากจากการที่มีระบบอินเทอร์เน็ตและการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งระบบเครือข่ายความรู้ออนไลน์มีการขับเคลื่อนอย่างเห็นได้ชัด ระบบอินเทอร์เน็ตจะมีบทบาทมากขึ้นช่วยให้คนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงความรู้

ได้งายขึ้น ในขณะที่การเรียนรู้ในพื้นที่ที่ได้ปฏิบัติจริงยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยพัฒนาเสริมทักษะในด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลายมิติ นวัตกรรมเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้มีการพัฒนาไปอย่างมาก มีการนำไปปรับประยุกต์ใช้ในวงการต่าง ๆ รวมทั้งในเรื่องการเรียนรู้และมีติดรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็น 5G, VR, AR หรือ AI ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้และการนำไปประยุกต์ใช้ทั้งต่อผู้เรียน ผู้สอน ผู้ประกอบการ รวมถึงบุคคลทั่วไปด้วย ในขณะที่โลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วซึ่งเกิดขึ้นมาจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีดิจิทัล (digital disruption) การเรียนรู้ที่มีมาแต่เดิมอาจจะไม่ตอบโจทย์ในโลกในปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่งต้องตื่นตัวในเชิงรุก The Standard Team (2019) ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีการสื่อสาร ช่วยให้ผู้เรียนรับสารครั้งละเป็นจำนวนมากอย่างก้าวกระโดด อีกทั้งไม่จำกัดเวลาและสถานที่ มีผลทำให้เกิดการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ ๆ มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ทักษะที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้ยุคใหม่ นอกจากทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและทักษะการเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง จึงมีความจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในปัจจุบัน สอดคล้องกับ Wongyai and Patphol (2019) ที่รายงานว่าการศึกษาทุกวันนี้ไม่ได้แข่งกันที่ความสำเร็จหรือความสามารถในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังแข่งขันกันด้วยการคาดการณ์อนาคตและการเตรียมรับมือกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และ Kaewsook *et al.* (2018) ได้รายงานเช่นกันว่าการบริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและต่อเนื่องนี้จำเป็นที่จะต้องมีการปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเรากำลังเผชิญโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกโฉม (disruptive change) นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดคิด ทั้งนี้ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยี

ทำให้ในปัจจุบันการเรียนรู้ในชุมชนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกชุมชน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในปัจจุบันจึงเป็นยุคแห่งการปรับตัว โดยการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนจะช่วยเสริมความเข้มแข็งในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ดังที่ Khatasombun (2022) รายงานไว้ว่า ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้ด้วยการยึดหลักพึ่งตนเองเป็นที่ตั้ง อีกทั้งยังคงต้องรักษารฐานวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้เพื่อสร้างเป็นฐานทุนของชุมชนในการต่อสู้ยืนหยัดกับสถานการณ์ของกระแสเศรษฐกิจทุนนิยมที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นจะเป็นฐานความรู้ในการสร้างระบบการบริหารจัดการเหมาะสมกับชุมชนของตนเองและ Kaewsriha and Kositpimanwet (2022) รายงานสนับสนุนไว้ว่าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน บนฐานทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น เป็นเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาวิถีชีวิตบนรากฐานของการรู้จักพึ่งพาตนเอง ให้สามารถปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงภายนอก ซึ่งก่อให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง ที่จะดำเนินชีวิตได้ด้วยภูมิปัญญาของตนเอง จากที่รายงานมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงภาระหน้าที่อันสำคัญที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนจะต้องบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการบูรณาการเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมจัดการศึกษาด้วยความร่วมมือไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา ชุมชน วัด และหน่วยงานในท้องถิ่น โดยขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาโดยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในโลกยุคใหม่ทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอเป็นบทความวิชาการ

การเรียนรู้บนโลกยุคใหม่

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกยุคใหม่หรือโลกยุค VUCA ประกอบด้วย ความผันผวน (volatile) ความไม่แน่นอน (uncertain) ความ

ซับซ้อน (complex) และคลุมเครือไม่ชัดเจน (ambiguous) การค้นหาคำตอบในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เลื่อนไหลไปมาไม่ชัดเจนเป็นความยากลำบาก ทั้งนี้ การพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้เติบโตและพัฒนาตามการเปลี่ยนแปลงของโลกนั้น คุณลักษณะที่สำคัญ อันจะเกิดผลให้เด็กไทยมีศักยภาพที่สูงขึ้นคือกรอบความคิดเติบโต หรือ Growth mindset ซึ่ง Mahapoonyanont *et al.* (2024) ได้รายงานถึง การพัฒนาตัวบ่งชี้และชุดเครื่องมือวัดศักยภาพเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 ด้านกรอบความคิดเติบโต (Growth mindset) ไว้ว่า กรอบความคิดเติบโตของเด็กไทยประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความพยายามกับการจัดการกับความท้าทาย (Effort and Challenge management) การพลิกวิกฤติเป็นโอกาส (Growth from Failure) และการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ดังที่ยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้ความสำคัญ เพราะเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาตนเอง จากที่รายงานมาจะเห็นได้ว่า สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่ได้รายงานไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาทุนมนุษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2018) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลองค์ความรู้ต่าง ๆ ในปัจจุบันไม่ได้หาได้เพียงในห้องเรียนอย่างเดียว รูปแบบการเรียนรู้และช่องทางใหม่ ๆ ได้ถูกพัฒนาขึ้นอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นจากภาครัฐหรือภาคเอกชนหรือแม้กระทั่งบุคคลทั่วไปที่มีการแชร์ข้อมูลองค์ความรู้ นำองค์ความรู้ของตนเองมาสร้างรายได้ เกิดคอร์สเรียนรู้ทางช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ในรูปแบบตามแต่ที่คนสนใจเฉพาะด้าน

(customized) ซึ่งทำให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่ายขึ้น พัฒนาศักยภาพได้ตรงตามที่ตนเองสนใจ ในส่วนภาคเอกชนก็ได้เปิดหลักสูตรเองเพื่อตอบโจทย์ตามความต้องการขององค์กร สถาบันการศึกษาทั้งในไทยและต่างประเทศเริ่มหันมาทำแพลตฟอร์มหรือหลักสูตรการเรียนรู้ของตนเอง มีการแชร์ข้อมูลองค์ความรู้ของตนเองผ่านทางช่องทางออนไลน์หรือแพลตฟอร์มต่าง ๆ มากขึ้น เช่น แพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่เรียกว่า MOOCs ที่เปิดให้คนทั่วไปสามารถเรียนได้จากที่ไหนก็ได้ในโลก นอกจากนี้สื่อสังคมออนไลน์และสื่อเพื่อการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นมากมาย ทำให้ผู้คนได้ศึกษาค้นคว้าตามเนื้อหาที่ตนเองสนใจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรู้รอบตัวทักษะเฉพาะด้าน ไลฟ์สไตล์ วิชาและทฤษฎีความรู้ด้านต่าง ๆ โดยมีช่องทาง อาทิ Facebook, YouTube, Google, Instagram, podcast เป็นต้น

จากที่กล่าวมาการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้ขึ้นอย่างมากมาย ทำให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง และตลอดเวลาจากแหล่งการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบตามที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งสื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่ และในอนาคตจะเพิ่มพลังการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ครอบคลุมเหมาะสมจะกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากแสวงหาและต้องการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่สามารถค้นพบความรู้ตามที่ต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่และเกิดแรงบันดาลใจ มีสิ่งแวดล้อมหรือบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ เกิดการไหลเวียนของความรู้ มีการนำความรู้ไปทดลองปฏิบัติหรือใช้ประโยชน์เพื่อเสริมสร้างผู้เรียนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตและจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาโดยสร้างโอกาสให้ผู้ซึ่งอยู่ในวัยเรียนแต่ไม่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนหรือผู้ซึ่งพ้นวัยที่จะศึกษาในโรงเรียนหรืออยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลหรือทุรกันดาร มีโอกาสเรียนรู้และเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึงและพัฒนาศักยภาพ ทักษะ ความเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาศักยภาพ ทักษะและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตามความถนัดของตน การประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน หรือสังคม หรือเพื่อประโยชน์แห่งความรอบรู้ของตน โดยอาจได้รับการรับรองคุณวุฒิตามความเหมาะสม (The Secretariat of the Senate, 2023)

ถึงแม้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลจะเข้ามาทดแทนและส่งผลให้ผู้คนเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ ดังที่ Kaewurai and Chaimin (2019) ได้รายงานไว้ว่า เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล การเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในห้องเรียน แต่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ ในรูปแบบดิจิทัล กระบวนการหาความรู้ของผู้เรียน เปลี่ยนแปลง เป็นกระบวนการที่ผู้สอนจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเป็นการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับโลกดิจิทัล โดยพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของผู้คนลดความต้องการในการเข้ามาค้นคว้าในห้องสมุด แต่ห้องสมุดจะยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยปรับ

การจัดการพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการใหม่ ๆ ของผู้ใช้ องค์กรความรู้ในเรื่องการออกแบบจัดการใช้งานพื้นที่ (redesign learning space) จะมีความสำคัญและแพร่หลายมากขึ้น โดยห้องสมุดประชาชนจะมีบทบาทในเชิงบริการสาธารณะมากขึ้น ไม่เพียงแต่การให้บริการด้านหนังสือ สื่อ และการสืบค้นสารสนเทศ ซึ่งจะลดความสำคัญลงมากน้อยแตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่บริการ ยกเว้นห้องสมุดมหาวิทยาลัยหรือห้องสมุดเพื่อการวิจัย แต่จะกลายเป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่ตอบสนองตามความต้องการของชุมชน อาทิ การอบรมใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น การแนะนำใช้แอปพลิเคชันที่จำเป็นอย่างไรก็ตาม แหล่งเรียนรู้จะเป็นพื้นที่ทางกายภาพหรือพื้นที่เสมือนจริงที่รวมข้อมูลข่าวสารสารสนเทศความรู้ ประวัติศาสตร์ อารยธรรม ภูมิปัญญา ราชัญชาวบ้านบุคคลและประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อขยายประสบการณ์สร้างองค์ความรู้แก่ผู้สนใจศึกษาและเชื่อมโยงสู่การใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเก็บรวบรวมไว้ในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง อาจเป็นหน่วยงานของทางราชการ เอกชน โรงเรียนหรือนอกโรงเรียนก็ได้ โดยแหล่งเรียนรู้นั้นผู้ที่สนใจสามารถเข้าไปแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลาตามอัธยาศัยและต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้เป็นสถานที่หรือศูนย์รวบรวม ข้อมูล ความรู้ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในแต่ละด้าน รวมทั้งสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้ใช้บริการ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นที่สุดอย่างหนึ่งในการพัฒนาคน มีบทบาทสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของมนุษยชาติ สังคม และโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะนี้ในยุคแห่งข้อมูลข่าวสารทรัพยากรสารสนเทศยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนา

ประเทศ ตลอดจนหน่วยงานและองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งบุคคลในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ต้องใช้ข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอ ทั้งเพื่อการประกอบอาชีพ การศึกษา และการพัฒนาตนเอง

แหล่งเรียนรู้ในยุคปัจจุบันจะเป็นการผสมผสานการใช้พื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์ เนื่องจากพื้นที่ทั้งสองแบบต่างก็มีจุดแข็งแตกต่างกัน แต่มีความเป็นไปได้สูงว่าแพลตฟอร์มออนไลน์จะเป็นรูปแบบหลักของการเรียนรู้ เนื่องจากความสะดวกในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานไอทีที่ครอบคลุม เทคโนโลยีการเรียนรู้และอุปกรณ์ไร้สายที่มีราคาถูกลงพฤติกรรมของผู้เรียน เนื้อหาสาระที่หลากหลาย และสามารถเข้าถึงหรือสืบค้นได้อย่างง่ายดาย ในกรณีของไทยมีแรงหนุนจากธุรกิจเงินร่วมลงทุนที่เข้ามาสนับสนุน EdTech Startup หรือ Education Technology เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อผลักดันคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้น ซึ่งจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและสร้างความศรัทธาให้กับอุตสาหกรรม EdTech เป็นการพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ให้มีคุณภาพและตอบโจทย์ความต้องการมากยิ่งขึ้น ดังนั้นแหล่งเรียนรู้จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญที่จะส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการศึกษาตลอดชีวิต แหล่งการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลเป็นอย่างมาก หน่วยงานต่าง ๆ ทุกระดับจึงควรให้การสนับสนุนและส่งเสริม โดยเฉพาะภาครัฐที่ต้องส่งเสริมการดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้ของประชาชน เพื่อสร้างพลเมืองที่มีความรู้ และคุณภาพให้กับประเทศชาติ ในกรณีแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยความรู้และกิจกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตซึ่งมีคุณค่าของชนในชุมชน เป็นความรู้ที่มีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมอยู่เสมอโดยคนในชุมชน และมุ่งเน้นที่จะถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับคนทั้งในท้องถิ่นของตนเองและคนใน

สังคมภายนอกได้เข้าใจถึงชีวิตของสังคมนั้น ซึ่งแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมมีบทบาทและหน้าที่ที่หลากหลาย ได้แก่ 1) เป็นสถานที่รวบรวมหรือจัดแสดงเรื่องราวทางวัฒนธรรม เปิดให้สาธารณชนเข้าใช้โดยมีการจัดสถานที่ให้สามารถสื่อความเข้าใจถึงเรื่องที่จัดแสดง และให้ความรู้ 2) เป็นสถานที่ให้ความรู้ในรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยที่หลากหลาย โดยสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในทุกระดับและทุกกลุ่มเป้าหมายเหมาะสมกับสภาวะความพร้อมของแหล่งเรียนรู้แต่ละพื้นที่ 3) สร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคม วิถีชีวิตและสภาพทางเศรษฐกิจ การเมืองของแต่ละท้องถิ่น 4) เป็นเวทีให้คนในชุมชนท้องถิ่นร่วมกันสร้างเรื่องราวประวัติศาสตร์และสังคมตนเองขึ้น เพื่อให้เกิดการบูรณาการการเรียนรู้กับบุคคลภายนอก 5) จัดหาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชนในท้องถิ่นเพื่อจัดทำองค์ความรู้ และจัดกิจกรรมที่ผู้เข้าชมสามารถเรียนรู้ตามความสนใจและความถนัด 6) มีสื่อใช้ในการนำเสนออย่างหลากหลาย และ 7) บูรณาการกับองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ การเปิดโอกาสให้คนในสังคมไทยมีการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เคารพและยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยปราศจากความคิดเห็นที่ขัดแย้ง เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยต้องการที่จะอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทยให้ยั่งยืน สร้างสรรค์ภูมิปัญญาความคิดและสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อการพัฒนาสังคมไทย ดังนั้นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมจึงเป็นองค์กรทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้

การรักษาและสืบสานมรดก และคุณค่าทางวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างสำนึกทางสังคม ถือเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญและมั่นคงอย่างยั่งยืน หลายประเทศที่เจริญแล้วจะมีการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีชุมชนอย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นการง่ายต่อการเข้าถึงเพื่อการเรียนรู้ของคนในชุมชน เช่น ประเทศญี่ปุ่น มีเนื้อที่ของประเทศ ประมาณ 377,873 ตารางกิโลเมตร มีแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมประเภท พิพิธภัณฑสถาน (folk) พิพิธภัณฑศิลป์ และพิพิธภัณฑประวัติศาสตร์ จำนวน 2,930 แห่ง จากจำนวนแหล่งเรียนรู้ทุกประเภทที่มีจำนวน 7,276 แห่ง คิดเป็นสัดส่วน คือ ทุก 128 ตารางกิโลเมตร จะมีแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมอยู่หนึ่งแห่ง และทุก 61 ตารางกิโลเมตร จะมีแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ อยู่หนึ่งแห่ง ซึ่งถือได้ว่าความญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมสูงมาก จึงมีการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมขึ้นเป็นจำนวนมาก (Department of Cultural Promotion, 2012)

นอกจากนี้ในการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ควรดำเนินการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ 2) การมีส่วนร่วมการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมการปฏิบัติการ 5) การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล และ 6) การมีส่วนร่วมปรับปรุงและพัฒนา โดยกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ด้วยการส่งเสริม ให้การอบรมสัมมนาและการศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ท้องถิ่น ตำบล อำเภอ จังหวัด และภายนอกจังหวัดที่พัฒนาจนประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงแล้วนำความรู้กลับมาทดลองปฏิบัติจนเกิดองค์ความรู้ พัฒนาองค์ความรู้แล้วนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแหล่งเรียนรู้อื่น ด้านการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การพูดคุย ซักถาม สาธิต ลงมือปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชนและนอกชุมชน ทั้งเวทีจริงและเวทีเสมือนโดยผ่านอินเทอร์เน็ตหรือเว็บไซต์ได้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Areekul (2020) ซึ่งพบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ นั้นต้องอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วมในแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้มีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน เกิดกระบวนการทำงานแบบเป็นทีม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และการถอดองค์ความรู้ภายในแหล่งเรียนรู้ ซึ่งทำให้สามารถใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ได้อย่างคุ้มค่ารอบ ๆ ตัวคนเรานั้นมีแหล่งการเรียนรู้มากมายที่รอให้บุคคลเข้าไปศึกษาหาความรู้และพัฒนาตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาอาชีพการงาน พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตัวเองให้ดียิ่งขึ้นและการที่บุคคลจะพัฒนาตนเองได้นั้นจะต้องมีลักษณะนิสัยที่รักการแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ซึ่งหากบุคคลมีการเรียนรู้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและรู้จักแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา บุคคลนั้นก็จะเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และสามารถนำความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับไปพัฒนาศักยภาพของตนเองต่อไป

การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองกับแหล่งเรียนรู้

การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (self-directed learning) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญตามทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (adult learning theory) ของนักการศึกษาที่เรียกกันว่า andragogy โดย Knowles (1975) ที่รายงานว่า ผู้ใหญ่มีความสามารถในการเรียนรู้ได้ในหลากหลายลักษณะหลายรูปแบบและมีความต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก แนวคิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองถูกมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในทุกสาขาอาชีพทั้งในการทำงาน การสร้างทักษะ reskills และ upskills ตลอดจนการเรียนรู้ในวิชาชีพเฉพาะด้าน รวมทั้ง

การพัฒนาตนเอง การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองนี้ ผู้สอนจะไม่แสดงบทบาทเป็นครูหรืออาจารย์ที่คอยให้ความรู้แก่ผู้เรียนแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่จะมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน (learning facilitator) หรือเป็นผู้ร่วมกิจกรรม (member) นั่นคือ ผู้สอนจะถูกปรับบทบาทให้เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น รวมถึงการกระตุ้นให้เกิดทักษะพฤติกรรมค่านิยมและทัศนคติที่ดีงามด้วย ซึ่งกระบวนการสอนจะไม่เกิดขึ้นโดยตรง (Knowles, 1975)

อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นอิสระส่วนบุคคลและความรับผิดชอบของตนเองในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานของระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่นักวิชาการศึกษาให้การยอมรับว่าผู้เรียนที่มีความใฝ่รู้จะพยายามเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจจนเข้าใจอย่างถ่องแท้เป็นคุณลักษณะของผู้เรียนที่เกิดการชี้นำตนเองในการหาความรู้ซึ่งจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีและคงทนกว่าผู้เรียนที่เรียนโดยการชี้นำจากบุคคล นักวิชาการศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการเรียนแบบชี้นำตนเองซึ่ง Knowles (1975) ยังได้ให้ข้อคิดถึงความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองไว้ว่า การที่บุคคลที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มตามความต้องการของตนเองจะสามารถเรียนได้มากกว่าดีกว่าเนื่องจากมีระยะเวลาของความตั้งใจร่วมกับมีจุดมุ่งหมายและมีแรงจูงใจในการเรียนสูงกว่าสามารถนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้รอบด้านดีกว่าและยาวนานกว่าคนที่เรียนรู้จากการเป็นผู้รับหรือรอรับการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์จากผู้สอนเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองยังสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจิตวิทยาที่รายงานถึงกระบวนการทาง

ธรรมชาติว่า เมื่อบุคคลมีการพัฒนาและเติบโตขึ้น บุคคลจะมีความต้องการทางจิตวิทยาที่เป็นตัวของตัวเองสูงขึ้น เริ่มพัฒนาความสามารถในการรับผิดชอบตนเองมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้บุคคลมีทิศทางของการบรรลุภาวะจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่งซึ่งเป็นการพัฒนาไปสู่การชี้นำตนเองเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างความรับผิดชอบซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ดี สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หลักสูตรห้องเรียนแบบเปิดศูนย์บริการวิชาการการศึกษาอย่างอิสระตามระบบของมหาวิทยาลัยเปิด ซึ่งทั้งปวงนี้ล้วนเน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสิ่งสำคัญประการสุดท้ายของการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง คือ ความสามารถในการดำรงชีวิต การทำให้มนุษย์อยู่รอดในทุกสภาพแวดล้อม เพราะสังคมในยุคปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองกับแหล่งเรียนรู้จึงมีความสำคัญ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตนั่นเอง ในขณะที่ Office of the Education Council (2023) ได้ศึกษารูปแบบ การจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้แบบนำตนเองเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยระบุว่า การที่จะกระตุ้นผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้นั้นต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพราะจะส่งผลให้ผู้เรียนมีกรอบความคิดแบบพัฒนาได้หรือที่เราเรียกว่า growth mindset เมื่อผู้เรียนมีแรงปรารถนาในการเรียนรู้อาจเกิดแรงจูงใจจากภายในและมุ่งสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

การขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ชุมชนสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความเจริญก้าวหน้า

ของวิทยาการและเทคโนโลยี ทำให้หลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทยต้องเตรียมตัวพร้อมเผชิญหน้า และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสู่โลกยุคใหม่ที่ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงนับว่าเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชนไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้การเป็นชุมชนหรือเมืองแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายในการกระตุ้นและผลักดันให้ทุกคนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของการเรียนรู้ ดังนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความจำเป็นต่อสังคมไทย ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นการศึกษาในระบบเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย การศึกษาดังกล่าวจะทำให้บุคคลได้รับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทุกช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งนี้ต้องอยู่บนฐานการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน เริ่มด้วยการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน โดยทุกคนมีส่วนร่วมแล้ววางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อจะตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยใช้บุคคลและทรัพยากรของชุมชนเป็นหลัก ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่ผู้วางแผน ผู้บริหารจัดการ ผู้จัดและประเมินกิจกรรม ผู้รับผลประโยชน์จากกิจกรรม และกิจกรรมนั้นต้องผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ จึงกล่าวได้ว่า แหล่งเรียนรู้ของชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนทุกกลุ่มในสังคมไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ เพราะการเรียนรู้ไม่ได้อยู่แค่ในห้องเรียน แต่ยังมีพื้นที่มากมายที่สามารถกลายเป็นแหล่งเรียนรู้หรือทุกพื้นที่ควรเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว การพัฒนาพื้นที่แห่งการเรียนรู้ (learning space) เพื่อโอบรับทุกคนทุกกลุ่มให้สามารถเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน สอดรับกับการเป็น

สังคมแห่งการเรียนรู้หรือที่นักการศึกษาได้มีการพูดถึงถึงแนวคิด “เมืองแห่งการเรียนรู้” โดยมองเมืองในฐานะที่อยู่อาศัยและรองรับกระแสการไหลเวียนหมุนเปลี่ยนของพลเมือง รวมถึงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเป็นทีหลอมรวมคนจากต่างเชื้อชาติต่างศาสนา ต่างอายุและช่วงวัย เข้าไว้ด้วยกัน ความสำคัญของการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ยังถูกตระหนักถึงในระดับโลก โดยองค์การยูเนสโกได้จัดตั้งเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ (global network of learning cities: GNLC) เพื่อเป็นช่องทางแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมถึงมีระบบสนับสนุนด้านองค์ความรู้และเครือข่ายการทำงานในระดับนานาชาติ ซึ่งประกอบด้วยเมืองจากทุกมุมโลก รวมถึงประเทศไทย ที่มีการสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม นำโดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ มีการผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยส่งเสริมให้ท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้สู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

นอกจากนี้ เป้าหมายของเมืองแห่งการเรียนรู้ยังมุ่งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นต้องมาจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ส่งเสริมความร่วมมือและสามัคคีของคนในชุมชนในลักษณะการเป็นหุ้นส่วน โดยร่วมเป็นผู้จัดกิจกรรม และเป็นผู้รับบริการใช้ทรัพยากรในชุมชน โดยนำจุดเด่นขององค์กรต่าง ๆ มาส่งเสริมซึ่งกันและกัน มุ่งให้การเรียนรู้ช่วยพัฒนาชุมชนในทุกด้าน และทุกคนจะต้องเข้าถึงได้ง่าย ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในทุกสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้จะพัฒนาต่อไปไม่ได้เลยถ้าขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของทุกภาคส่วนเพื่อช่วยพัฒนาการศึกษา

ของไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นบนฐานของชุมชนแต่ละแห่ง อันจะก่อให้เกิดความหวงแหนและมีจิตสำนึกต่อพื้นที่ชุมชนของตน ควบคู่ไปกับการพัฒนาผ่านแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Panawong *et al.* (2022) ที่ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมและความร่วมมือระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา โดยร่วมกันสร้างชุดความรู้ประจำแหล่งเรียนรู้และสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ ซึ่งผู้ร่วมสร้างชุดความรู้ประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้าน ครูผู้ดูแล หรือวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้ รวมไปถึง Suebyart and Ninkron (2024) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชาติพันธุ์ภูมิภาคตะวันตก พบว่าด้านการสร้างภาคีเครือข่ายต้นทุนทางปัญญาเกิดจากการที่ชุมชนร่วมกันจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้ชนบรรมนิยมยังคงอยู่โดยมีผู้นำขับเคลื่อนให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันและมีการผลักดันให้ภาคีเครือข่ายเกิดการบูรณาการอย่างยั่งยืนในขณะ Dangseda *et al.* (2020) ได้รายงานว่าการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ถือว่ามีความสำคัญต่อการส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้พิจารณาตนเองตามศักยภาพ แต่ในปัจจุบันสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจัดแหล่งเรียนรู้และห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ได้อย่างเพียงพอและมีคุณภาพ ที่สำคัญผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความตระหนักที่จะพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ นอกจากนี้ Putnoi *et al.* (2023) ได้ศึกษา ปัจจัยทางการบริหารกับประสิทธิภาพการ

จัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่าผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ในการนำไปวางแผนเกี่ยวกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน มีการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนทำให้นักเรียนในโรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ เต็มศักยภาพ แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชุมชน เป็นกิจกรรมการวิจัยที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในบริบทพื้นที่วิจัยเข้ามามีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา เสนอความคาดหวังและแนวทางพัฒนาหรือแก้ไขประเด็นปัญหา ตลอดจนการติดตามและสะท้อนผลการวิจัย มีกระบวนการขับเคลื่อนที่มาจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกขั้นตอนการวิจัยในปฏิบัติการพัฒนาหรือแก้ไขประเด็นปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในบริบทพื้นที่ของพวกเขาที่แท้จริง มีความตระหนักต่อกระบวนการพัฒนาที่มาจากความคาดหวังและแนวทางจากข้อเสนอของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นกระบวนการที่สร้างคนเพื่อไปสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีแรงปะทะกับกระแสความเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงจากภายนอกและสามารถปรับตัวโดยการเลือกเส้นทางการพัฒนาให้ตนได้อย่างชาญฉลาดต่อไป

สรุป

การเรียนรู้ในโลกยุคใหม่จำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการและทิศทางการพัฒนาประเทศ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในสังคม ตลอดจน

ปลูกฝังให้ทุกคนในชุมชนมีความรักและภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ส่งเสริมการบูรณาการเครือข่ายการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองและการขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ของชุมชน โดยแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนนั้น ต้องเริ่มจากการสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ศึกษาข้อมูลทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่ทิศทางการกำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ร่วมกันในการส่งเสริมสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ตามศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ซึ่งเมื่อทุกคนมองเห็นปัญหาร่วมกันแล้วก็จะเกิดพลังขับเคลื่อนจากภายใน อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สังคม และประเทศได้อย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Areekul, C. 2023. The research report on the model of development of cultural learning resources and learning networks: A multiple case study and participatory action research. Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities and Arts) 43(6): 106-118. (in Thai)
- Dangseeda, K., P. Thammasit and V. Panyasai. 2020. Digital age and guidelines for managing learning resources in schools under the office of primary education area Phitsanulok, Area 1. Journal of MCU Nakhondhat 7(6): 45-59. (in Thai)
- Department of Cultural Promotion. 2012. Cultural learning resources Map. (Online). Available: <http://art.culture.go.th/culturemap/index.php?actio=lis> tsource&select=all/ (March 1, 2024) (in Thai)
- Kaewurai, R., and C. Chaimin. 2019. Learning space digital natives academic library. Journal of Education Naresuan University 21(4): 366-378. (in Thai)
- Kaewsook, L., C. Usaho and P. Siribanpitak. 2018. Development of management strategies for vocational education institutions in response to manpower requirement of enterprises. Educational Management and Innovation Journal: EMI Journal 1(1): 47-62. (in Thai)
- Kaewsriha, S. and E. Kositpimanwet. 2022. Development of learning sources in communities based on cultural capital to conserve local wisdom. Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani 5(2): 237-251. (in thai)
- Khatasombun, H. 2022. Knowledge application of local wisdom in community self - management according to the sufficiency economy philosophy. Journal of MCU Nakhondhat 9(9): 296–313. (in Thai)
- Knowles, M.S. 1975. Self-directed Learning: A guide for learners and teachers. Association Press, New York. 135 p.
- Mahapoonyanont, N., W. Phinla and W. Phinla. 2024. Development of the growth mindset indicators and measurement tools for the Thai children in the 21st

- century. Journal of Education Maharakham University 18(2): 156-174. (in Thai)
- Office of the Education Council. 2023. Learning Management Model that Enhances Creative Self-directed Learning Skills of Basic Education Learners Office of the Education Council, Bangkok. 47 p. (in Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Council. 2018. National Strategy 2018–2037. (Online). Available: <https://drive.google.com/file/d/1XSBMp8OCsauJqECOB-XZLB91-cRrNsEV/view>(March 1, 2024) (in Thai)
- Panawong, S., J. Philuek and N. Pomsumrit. 2022. The model of participatory in the development of learning resources outside school between community and school under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 2. Social Sciences Research and Academic Journal 17(1): 47-60. (in Thai)
- Putnoi, K., S. Photiwat and R. Roypila. 2023. Administrative factors affecting the effectiveness of learning resources management in schools under Sakon Nakhon Primary Education Service Area Office 3. Journal of Education Administration and Leadership. Sakhon Nakhon Rajabhat University 11(43): 141-149. (in Thai)
- Suebyart, T and N. Paranee. 2024. Participation of Local Community in Promoting Well-being of Region Based on Cultural Heritage of the Western Region. Journal of Community Development and Life Quality 12(2): 155-165. (in Thai)
- The Secretariat of the Senate. 2023. Learning Encouragement Act, B.E. 2566. (Online). Available: https://library.senate.go.th/document/Ext27143/27143129_0002.PDF. (March 1, 2024) (in Thai)
- The Standard Team. 2019. When the world is disrupted educational institutions must look forward. Mission of Panyapiwat Institute of Management (PIM) Corporate University, Thailand's hottest (Online). Available: <https://thestandard.co/panyapiwat-institute-of-management/> (March 1, 2024) (in Thai)
- Wongyai, W. and M. Patphol. 2019. Learning management in the Era of Disruptive Innovation. Graduate School, Srinakharinwirot University, Bangkok. 30 p. (in Thai)